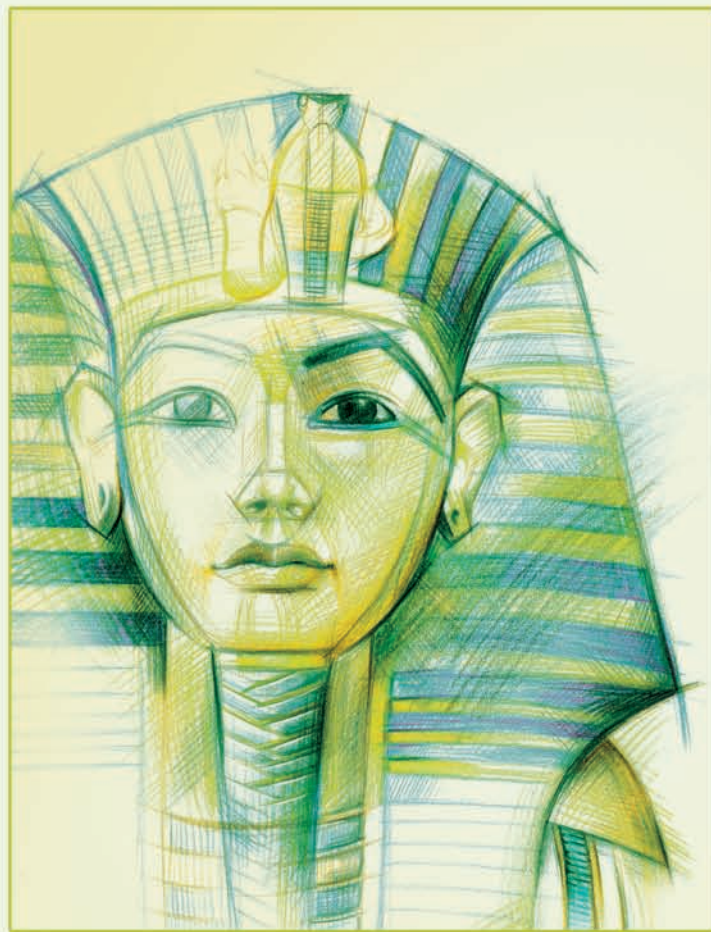

TÓTH PÉTER

RAJZ 5

és
vizuális kultúra

munkatankönyv

Mozaik Kiadó – Szeged, 2013

2

Vonaldíszek, sorminták

Vonalas ritmusgyakorlatok

A vonaldísz az egyik legrégebbi díszítési mód egy adott felület kitöltésére. A vonalakkól felépülő minták, díszítmények már az ősi kultúrák alkotásain is megjelentek. Az őskori fazekasok az edényeket karcolással díszítették, s így változatos mintákat hoztak létre. A legegyszerűbb formákat cikcakkos és hullámzó vonalak ismétlésével alakították ki.

A bal oldali képen a Hódmezővásárhely határában talált töredékes Vénusz-szobrot láthatod. Ez az ún. Kökénydombi Vénusz* a nőalakot ülő testhelyzetben ábrázolja.

Az ilyen kisméretű, agyagból, kőből vagy csontból készült szobrocskákat valószínűleg vallási szertartásokhoz használták.

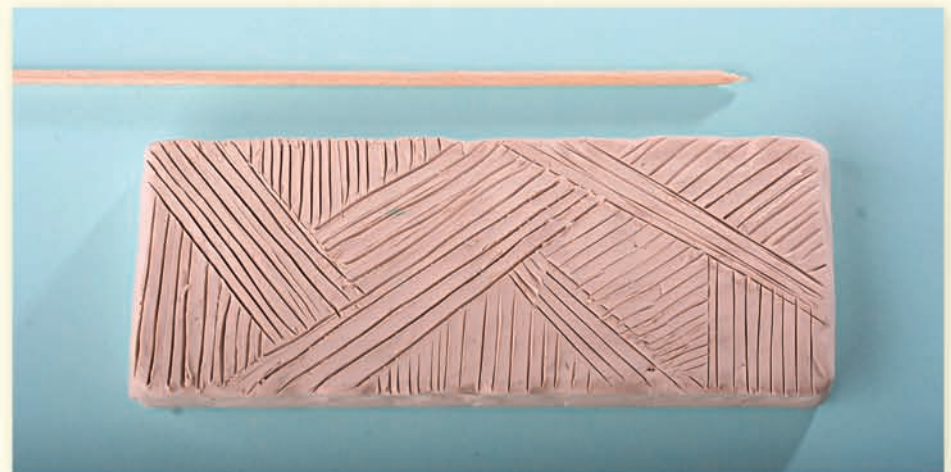
Figyeld meg a képek részleteit! Mi a hasonlóság a két alkotás díszítményeiben?

Készíts vonaldíszítményt gyurmatáblára kihegyezett hurkapálcával!

Alakíts ki gyurmából egy körülbelül 5 cm x 20 cm-es, ujjnyi vastag téglalapot, majd erre karcold a vonalakat szabad kézzel!

A vonalak vastagságának változtatásával izgalmasabbá teheted a felületet.

A sordíszek és a sorminták bonyolultabb, aprólékosabb díszítési módok. Az egy sorban ismétlődő egyszerű rajzi elemek harmonikus felületet adnak. Ismétlődő formákkal a legkülönbözőbb területeken találkozhatunk. A ruhákon, a szalvétákon és a különféle csomagolópapírokon is gyakran alkalmazzák a sormintákat.

Folytasd az alábbi sormintákat a formák ismétlésével!

Folytasd körben a mintákat hullámzó vonalak felhasználásával!

Rajzolj egy virágot a középső körbe!

Vizsgáld meg lakóhelyed népművészeti emlékeit! Gyűjts helyi motívumokat, és tervezz velük sormintát!

Mintázási feladatok

A felrakásos technika és a lenyomat

Az edénykészítés legősibb formája a felrakásos technika. A felrakásos szó arra utal, hogy az agyagot hurkákká nyújtották, és ezekből építették, rakták fel az edényt. Az elkészült tárgyat karcolással, festéssel díszítették, majd kiégették.

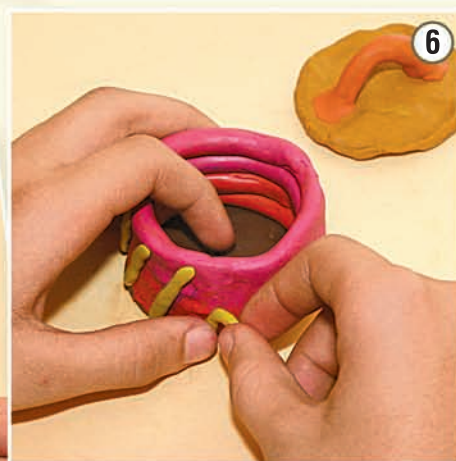
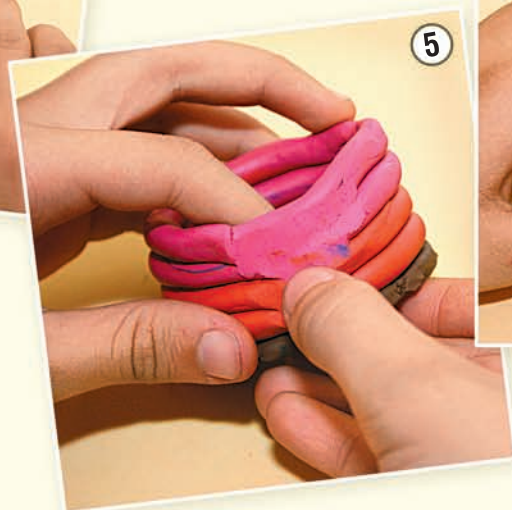
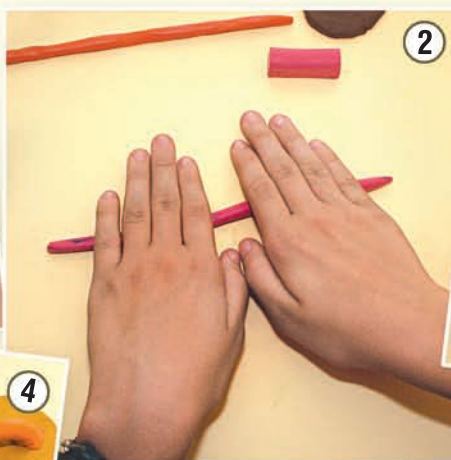

Készíts edényt gyurmából felrakásos technikával!

Mielőtt a gyurmát kézbe vennéd, célszerű ceruzával vázlatot készítened az edény formájáról.

A munka menete:

1. Alakíts ki egy kb. 1 cm vastag, kör alakú alapot! Ez lesz az edényünk alja.
2. Nyújtsd hurkákká a gyurmát! Ügyelj arra, hogy a hurkák egyforma vastagságúak legyenek!
3. A kész hurkákat tekerd körbe az alap szélére, majd illeszd egymásra folyamatosan körkörösén felfelé haladva!
4. A felrakás közben ügyelj a test alakjára is! Szabályosságát vonalzóval könnyen ellenőrizheted.
5. Ujjbegyeddal finoman simítsd össze az egymás feletti hurkákat! Így egyenletes felületet kapsz.
6. Az elkészült edényt díszítsd karcolással, illetve rátétekkel*! A rátéteket más színű gyurmából is felrakhatod.

Gyurmázás közben tapasztalhatod, hogy a megpuhult anyagot könnyű benyomni, alakítani. Ezért ha különböző alakú és felületű tárgyakat nyomsz a puha gyurmába, azok különböző lenyomatokat hagynak az anyagban.

Készíts egy kb. 15x5 cm-es téglalapot gyurmából!

A forma vastagsága kb. 1-1,5 cm legyen! Egy vonalzóval vagy gyurmakéssel könnyebben ellapíthatod az anyagot.

Próbáld különböző egyszerűbb tárgyakat (pl. ceruzát, hurkapálcát, szép kagylókat, csigaházakat) óvatosan rányomni a felületre!

Ismételd át, mit tanultunk az őskori barlangfestmények állat-ábrázolásairól!

Tervezz meg vonalakból egy állatot az alábbi felületre!

Ügyelj az ábrázolási szabályokra!

Készíts egy ugyanekkora formát gyurmából, és karcold bele az állat kontúrját!

Színes gyurmából is dolgozhatsz.

Oszlopok és arányok

Építészeti feladatok

Az építészet alapelemei az épület szerepe, anyaga és szerkezete. A szerkezet lényege a támasz (pl. fal) és a teher (pl. tető). Az ókori kultúrák művészetében az alátámasztást az oszlop jelenti, a teherhordó szerepet pedig a gerenda töltötte be (lásd a 69. oldalon). E két építészeti elem formája és arányai művészeti korszakonként változnak. Az ötödik osztályban az őskori és ókori kultúrákkal ismerkedünk. Ebben az időszakban a görög épületek arányos megjelenésükkel tűnnek ki. A görög oszlopokon jól tanulmányozhatjuk a jellegzetes vonásokat.

A Parthenón az athéni Akropoliszon*. Az ókori görög világ legnagyobb temploma az idők folyamán erősen lepusztult

Az oszlop fő részeit az emberi testrészekhez hasonlóan nevezték el. Figyeld meg, hogyan függ össze az emberalak és az oszlop részeinek az aránya!

oszlopfő

oszlopanyak

oszloptörzs

oszlopláb

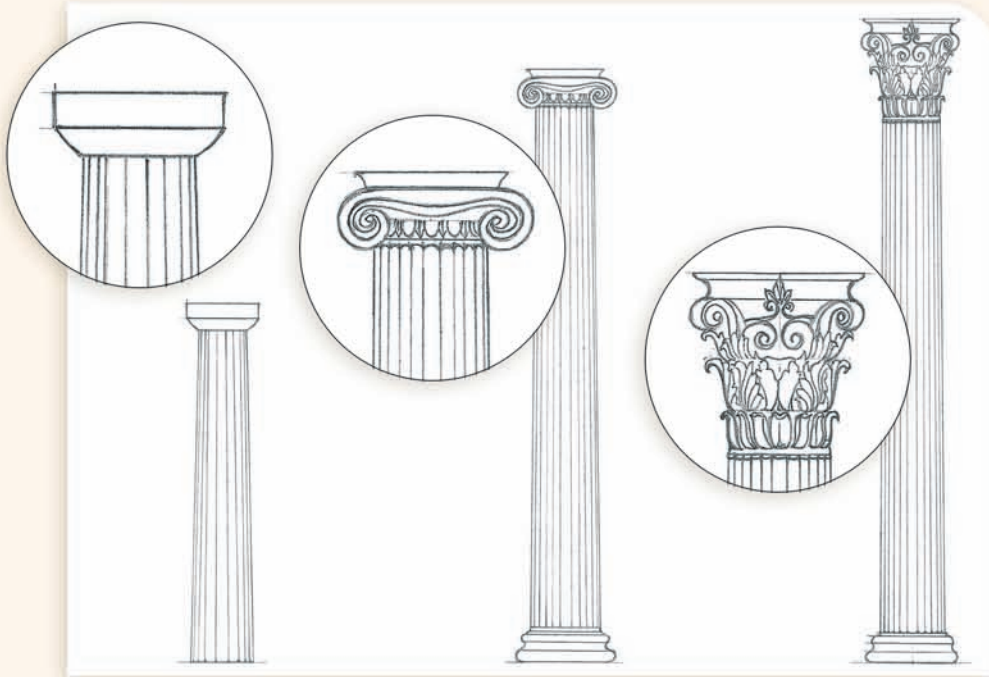
A kariatidák az oszlopokat helyettesítő nőalakok. Szép csarnokuk szintén az athéni Akropoliszon található

A legrégebbi görög oszlopfajta a **dór**. A többi oszlophoz képest egyszerűbb formájú. Zömök, vaskos arányú, kevésbé díszített tartóelem. Dór oszlopokon nyugszik például a legnagyobb ókori görög templom, a Parthenón is.

Az **ión oszlop** a dórnál kecsesebb arányú. Az oszlopfő díszesebb, kettős csigavonal, ún. voluta ékesíti. Az oszloptörzs vájatai sűrűbben helyezkednek el, mint a dór oszlop esetében. Az alsó részén megjelenik a díszes oszlopláb. Ión stílusban épült például az Akropoliszon található Erechteion-templom.

A három görög oszlopfajta közül a **korinthuszi oszlop** a legdíszesebb. Az oszlopfő kehely alakú, felületét akantuszlevelek ékesítik. Az oszloptörzs sűrű vájatosítása hasonló az ion oszlopéhoz, az oszlopláb díszesen kiképzett. Szép korinthuszi oszlopokat találunk például az athéni Olümpeionban.

Töltsd ki a táblázatot a fenti képek és a szöveg alapján! Írd a jobb oldali képek betűjelét a megfelelő körbe! Az oszlopfőket rajzold meg!

Oszlop-fajta neve	☐	☐	☐
Oszlopfő			
Oszlopláb			

Az ókori mozaikok

Színes technikák

A Római Birodalom területén a lakóépületek belső falait festményekkel vagy mozaikokkal díszítették. A mozaikok apró, színes darabokból összeállított díszítmények, képek. Anyaguk általában üveg, festett kő vagy zománc volt. A néhány centiméteres darabkákat nagyon pontosan illesztették egymás mellé a felületen. A mozaikokon a természeti formák (növények, állatok) mellett emberalakokat és isteneket is gyakran ábrázoltak.

A restaurátor egy olyan szakember, aki tárgyi emlékek, műalkotások megóvásán és helyreállításán dolgozik.

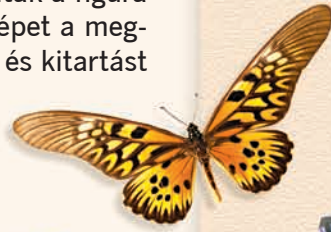

Legyél te is restaurátor! Egészítsd ki a töredéket! Színes ceruzával dolgozz!

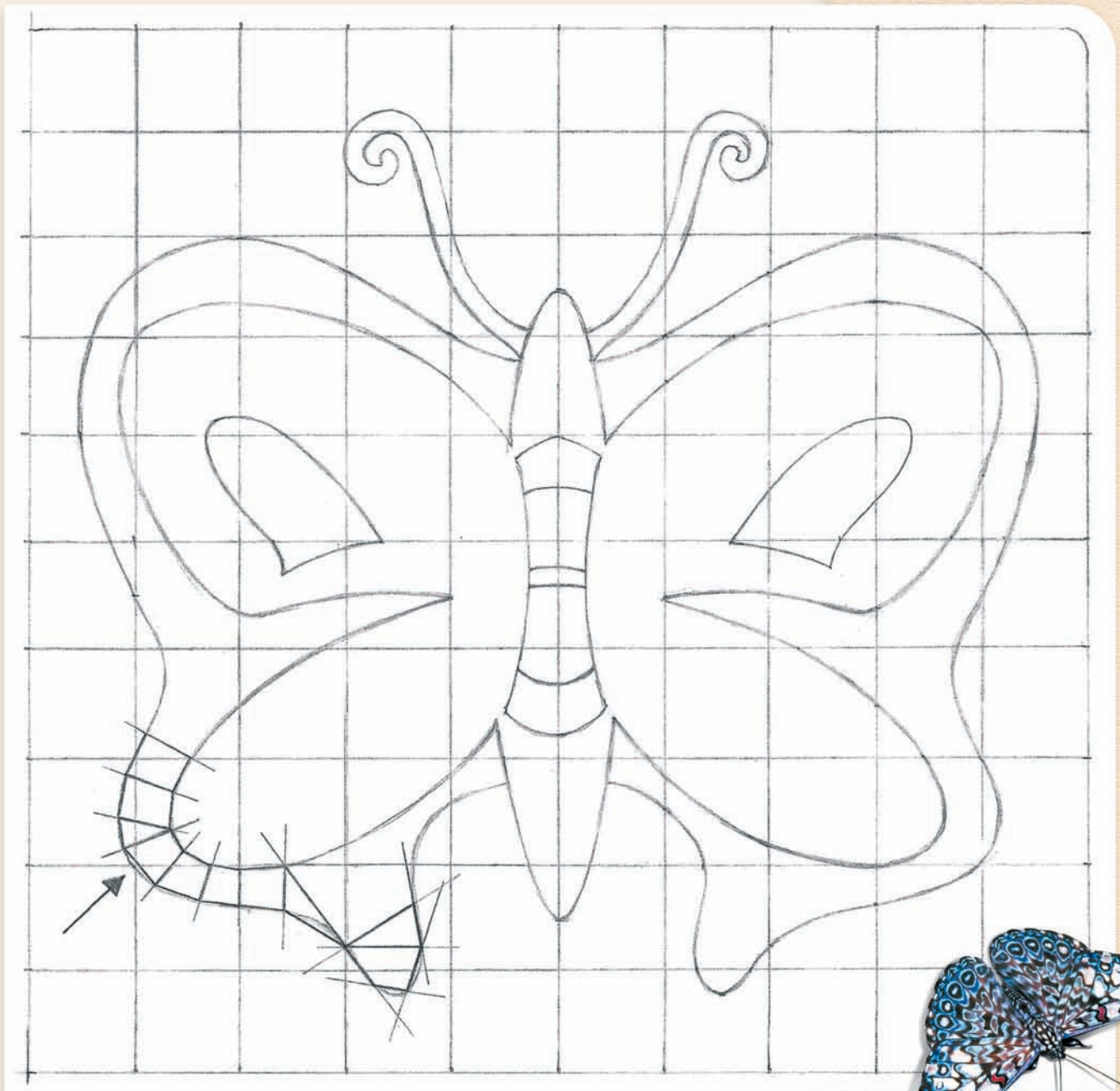

A mozaikok apró darabjai legtöbbször négyzet alakúak. Emellett gyakori még a téglalap, a háromszög és a rombusz alakzat. Először felrajzolták a figura körvonalát és főbb testrészeit, majd elkezdték kitölteni a képet a megfelelő színű darabokkal. Ez az aprólékos munka nagy türelmet és kitartást kívánt.

Az alsó négyzethálóba megrajzoltuk egy figura körvonalát. Darabold fel a belsejét a fent felsorolt alakzatok felhasználásával! Segítségül elkezdtük a felosztást. Miután felosztottad, ragassz a felületre apró színespapír-darabkákat!

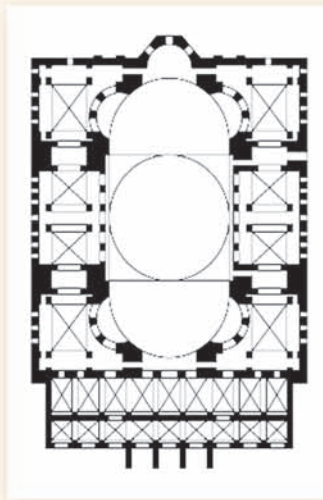
A bizánci művészet

A mozaiktechnika

A Keletrómai Császárság központja Bizánc volt. A birodalom Justinianus [juszteniánusz] császár (483–565) uralkodása alatt élte virágkorát. Bizánc művészete erős hatást gyakorolt az európai városokra.

Isztambul (az egykori Bizánc) hatalmas temploma, az Hagia Sophia [aja szofia] is közép-pontos elrendezést mutat

Építészetében a legjellemzőbb forma a centrális görögkereszt alakzat. Az egyenlő szárú kereszt alakú épületeket gyakran látványos kupolákkal fedték.

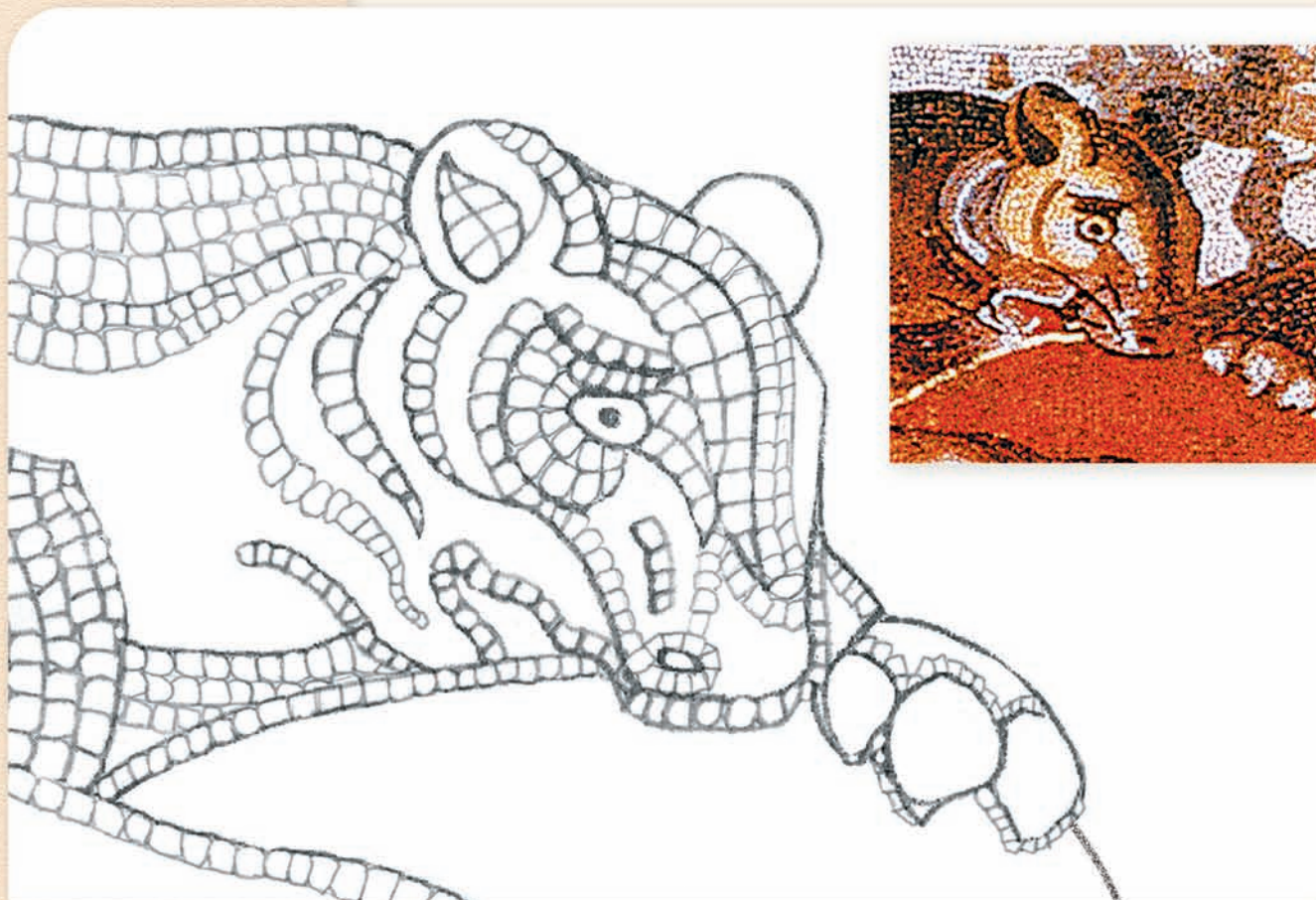
Az épületek belső falfelületeit élénk színű mozaikokkal díszítették. A mozaikok rendszerint ember- és állatalakokat ábrázoltak.

Már tanultunk a mozaikokról. Melyik korban és mely birodalom területén virágzott ez a technika? Hogyan készítették a mozaikokat?

Folytasd a mozaikdarabok berajzolását! Színezd ki a figurát a kép segítségével!

A mozaikokon – hasonlóan a táblaképekhez – a színeknek jelentéstartalma volt. Az arany például a mennyországot szimbolizálta.

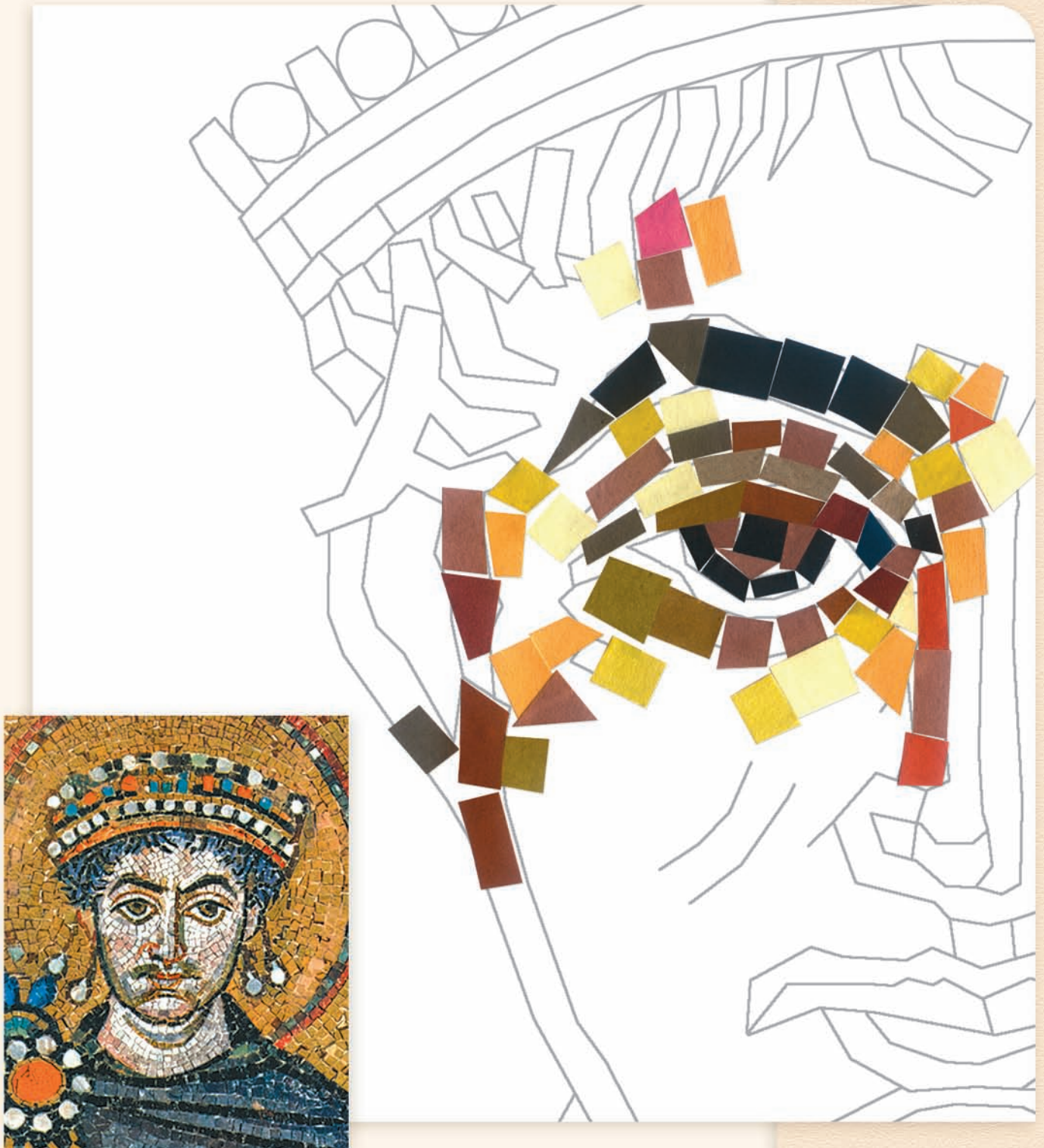
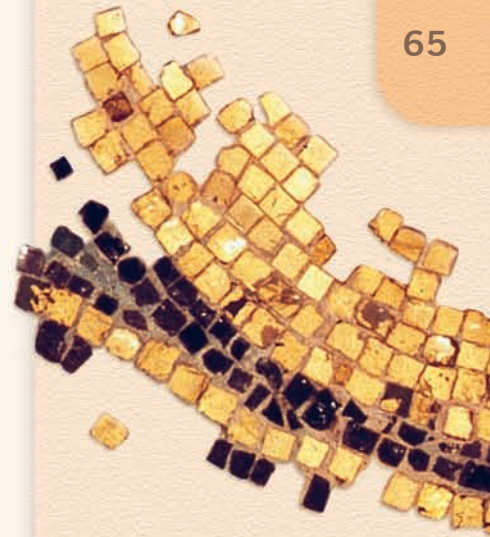

Nézz utána, hogy mit jelképezett a fehér, a bíbor, a kék, illetve a zöld szín!

A mozaikképek apró, 1-2 négyzetcentiméteres darabokból épülnek fel. Ezért az emberek arcát, kezét, ruházatát leegyszerűsítve ábrázolják. A meseterék előbb felrajzolták az emberi arc alakját és főbb vonalait, majd színes kövekkel rakták ki azokat. Hasonló mozaikképet te is készíthetsz.

A kis képen Justinianus császár mozaikképét láthatod. Egészítsd ki a császár arcának megrajzolt részletét! Színes papírból vágj ki kis darabkákat! Ragaszd a darabokat az arc felületére a minta és a fantáziád segítségével!

A román kori építészet

A boltíves ikerablak és a bélletes kapuzat

Elevenítsd fel, ki volt Nagy Károly! Nézd meg a történelmi atlaszban, mely területeket foglalta magába a Frank Birodalom!

A zsámbéki templom

A román stílus a 11. században, Franciaországban született meg. Az új művészeti irányzat főleg az egyházi építészetben szembetűnő. Elnevezése az antik* római hagyományok átvételére utal.

A román stílusú templomok támadás esetén menedékkül szolgáltak az emberek számára. Ezt tükrözi vaskos külső megjelenésük is. A több méter vastag falakon csak néhány keskeny ablaknyílást láthatunk.

Az antik római építészet hagyományainak megfelelően a román kori templomokon az ajtó- és ablaknyílások boltíves* alakúak. Az ablakokat párosával vagy hármassal egymás mellé illesztették, ezeket nevezzük ikerablaknak.

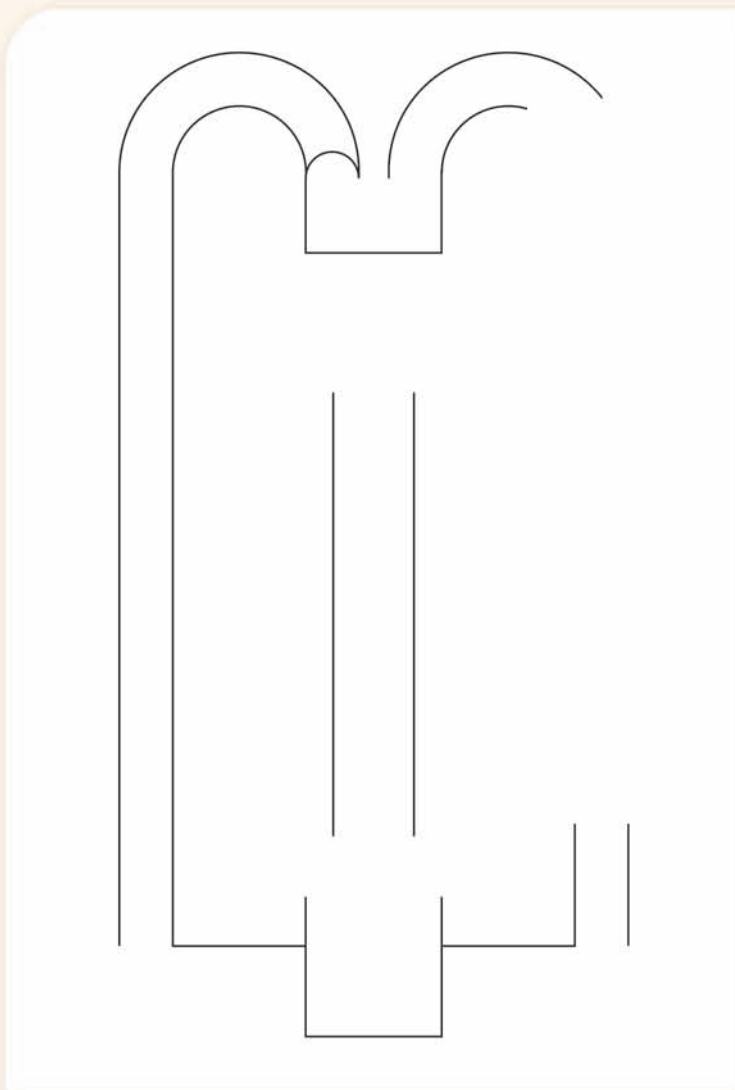

Rajzold meg a boltíves ikerablakok hiányzó részeit!

A nagyobb formákat tetszőlegesen díszítheted.

A zsámbéki templom egyik boltíves ikerablaka

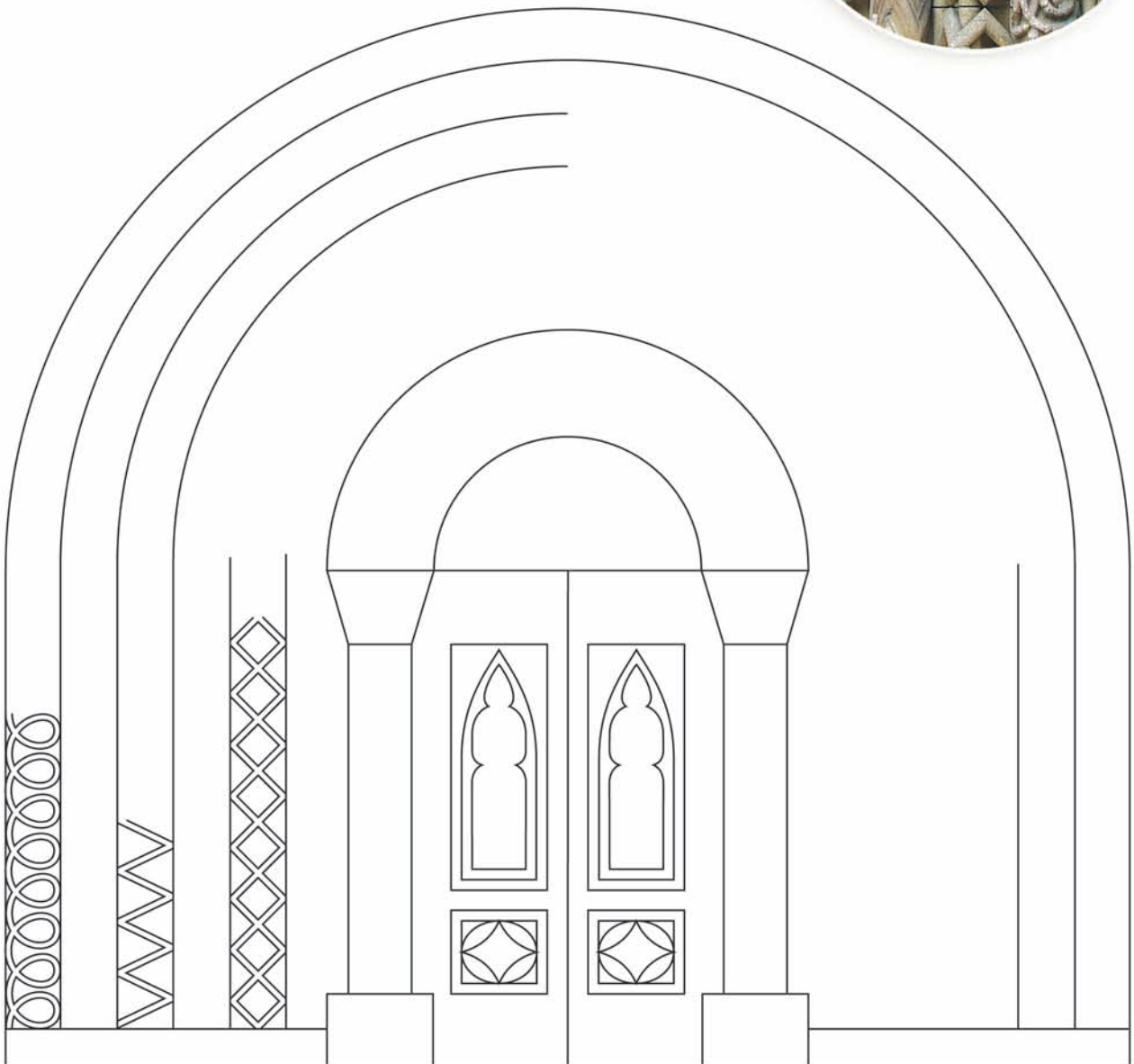
A román kori templomok homlokzatának szembetűnő része a főkapu. Ez legtöbbször befelé szűkülő boltívek-ből és egyre kisebb oszlopokból áll. Az ilyen kaput bélétes kapuzatnak hívjuk. Egyik legszebb hazai példája a jáki templom főkapuja. A befelé kisebbedő oszlopokat sok helyen áttört faragások* díszítik. A bejáratú ajtó fölötti részen emberalakos domborművek láthatók.

A jáki templom főkapuja

Tervezz az alábbi ábrába egy bélétes kapuzatot!
Használj körzőt és vonalzó!

A megtervezett kaput modellezheted gyurmából.

Tartalomjegyzék

Bevezető	3
A pont és a vonal	4
Vonaldíszek, sorminták	6
A természet szépsége	8
Természeti formák ábrázolása. Vonalas tanulmányrajzok	10
Természeti formák ábrázolása. Metszetrajzok	12
Az őskori barlangfestmények	14
A látható és a művészi forma	16
Piktogramok	20
Az őskori kőépítmények	22
Mintázási feladatok	24
Az egyiptomi építészet	26
Az egyiptomi emberábrázolás	28
Mezopotámia építésze	30
Oszlopok és arányok	32
A görög szobrászat	34
Az állatok világa	36
A görög vázafestészet	40
A labirintusok	42
Ház – utca – tér	44
Közel és távol	46
A hódító Róma	48
Róma építésze	50
Az ókori mozaikok	52
Színek és árnyalatok	54
A népvándorlás és a honfoglalás kora	58
Az ókeresztény építészet	62
A bizánci művészet	64
A román kori építészet	66
Kislexikon	68
Képjegyzék	70